

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

JANUAR / FEBRUAR 2021

I FÆLLESSKAB – 3F

En fagforening i tiden

NUMMER 1 / 2021

Forsidefoto:

Kastrup Svovlsyrefabrik fotograferet omkring 1891-1892. Siden 1874 havde der været en svovlsyrefabrik på stedet. Den første fagforening for arbejdsmændene opstod i forbindelse med en lockout af arbejderne på fabrikken i 1891.

Billedet kan også ses på midtersiderne.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6979

Copyright

Ophavsretten på billederne og illustrationerne tilhører Tårnby Stads- og Lokalarkiv, en anden institution eller en professionel fotograf. Fotografierne må ikke bruges i andre sammenhænge uden tilladelse. Har du brug for et billede eller en illustration, kan du henvende dig til Tårnby Stads- og Lokalarkiv.

For enkelte billeder har det været umuligt at finde frem til den retmæssige ophavsretsindehaver. Dersom Tårnby Stads- og Lokalarkiv krænker ophavsretten, er det ufrivilligt og utilsigtet. Såfremt du mener, der er materiale, der tilhører dig, bedes du derfor kontakte bibliotek@taarnby.dk

Kilder

En historie er altid afhængig af kilderne, desværre findes alle de tidlige protokollerne ikke længere.

- A16 SID Kastrup afdeling – Dansk Arbejdsmands Forbund Kastrup & Omegn.
- A463 Dansk Svovlsyre og Superphosphat – særligt personaleprotokoller for 1920-1938.
- Diverse folketællinger, kirkebøger, politiets registerblade og realregister.
- Diverse aviser.
- Oluf Bertolt: Michael Christian Lyngsie. En dansk arbejdsmand. København 1944.
- C. Nyrop: Fredens Mølle – Et stykke industrihistorie. København 1905.
- M.C. Lyngsie og Chr. Sørensen: Dansk Arbejdsmands Forbund gennem 25 år. København 1922.

Hvis du vil vide mere

Tjek arkivets del af bibliotekets hjemmeside på www.taarnbybib.dk

Tidsskriftet Glemmer Du er udgivet af:

© Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og Lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet GLEMMER DU

Tekst og redaktion: Lone Palm Larsen

Layout: Trine Gregersen

I FÆLLESSKAB

En fagforening i tiden

I år kan den lokale afdeling af fagforeningen 3F holde 125 års jubilæum. Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup og Omegn blev stiftet den 23. februar 1896 på Kastrup Kro. Inden da havde arbejdsmænd på nogle af Kastrups store arbejdspladser forsøgt at organisere sig, men dengang i begyndelsen af 1890'erne var organisationsretten ikke fri. De ufaglærte, der meldte sig ind i fagforeningen blev fyret og sortlistet, så de ikke kunne få arbejde et andet sted.

Få et udpluk af historier om fagforeningens kampe, foregangsmand og enkelte af arbejdsmændenes arbejdspladser i den første svære pionertid i dette nummer af Glemmer Du.

Dansk Arbejdsmands og specialarbejderforbund 70 års jubilæum 1896-1966. Det er bestyrelsen og muligvis også æresmedlemmer eller venner af fagforeningen. Bageste række fra venstre: Nr. 1 Finn Thorgrimson - Han blev i 1967 formand for SiD's afdeling i Kastrup. Yderst til højre tidligere glasmager Kaj Olsen. Siddende nr. 2 fra venstre Knud Tønnesen og nr. 3 Aksel Christensen. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B434

ARBEJDSMÆND

Den industrielle udvikling kom tidligt til Kastrup og til den del af Amager, hvor Amagerbro, Sundbyøster og Sundbyvester hører til. De to sidstnævnte var en del af Tårnby til og med 1895. Det betød masser af begyndende industri med fabrikker og såvel små som store virksomheder. Her var ansat en del ufaglærte, som af flere omgange forsøgte at organisere sig.

Arbejdsgiverne slog ofte hårdt ned på fagpolitisk og politisk aktive, inden arbejderne fik retten til at organisere sig med September-forliget i 1899. Det betød blandt andet fyring, hvis arbejderen var aktiv i socialdemokratiet eller i fagforeningen, men også sortlistning hos andre arbejdsgivere, så personen heller ikke kunne få job andre steder. Ingen turde stå som kontaktperson, og derfor havde arbejdsmandenes

Byen i forandring – i 1910 ses stadigvæk virksomheder og fleretages huse side om side med husmandssteder og gårde. Den tidligere landsby Sundbyøster var en del af Tårnby Sogn indtil den 31. december 1895.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1936

fagforeningen fra Kastrup i starten til huse hos den allerede aktive og sortlistede M.C. Lyngsie – den senere formand for arbejdsmændene i hele Danmark.

LYNGSIE OG AMAGER

Michael Christian Lyngsie blev født i 1864 af en ugift kvinde, Ane Margrethe. Det var hendes eneste barn, og hun forblev ugift. De to boede på Christianshavn i Overgaden oven Vandet nr. 36. Selvom han kun var 15 år, arbejdede Michael Lyngsie for Hærens Laboratorium som laboratoriarbejder, hvor han fabrikerede patroner. Mor og søn boede på Christianshavn, indtil hun døde i 1883. M.C. Lyngsie dukker op på Brigadevej i Sundbyvester ved folketællingen fra 1885. Han står her som ugift laboratoriarbejder.

Kort efter, i november 1885, blev han borgerligt viet med en pige, Nielsine Olsen, som var født i Sundbyvester i Tårnby sognekommune. Det var kun en måned før deres første barn blev født. Dengang boede de i Nygade 57 i Sundby-

vester. Gaden kom til at hedde Sverrigsgade, da Sundbyerne siden blev indlemmet i Københavns Kommune. Drengen blev opkaldt efter sin far og fik navnet Mikael Christian Georg Lyngsie.

Ved hjælp af deres børns fødsel og dåb kan vi følge Lyngsie og hans kone Nielsine. Familien boede stadig i Sundbyvester – på Mellemevej 20B fra 1887, hvor Bastian Martin Emil Lyngsie blev født, frem til datteren Ane Catrine Margrethe Lyngsie kom til verden i 1889. Ved Sundbyernes overgang til København blev Mellemevej til Gullandsgade. Sønnen var opkaldt efter moderens far, som hed Bastian til efternavn. Datteren blev opkaldt efter Lyngsies afdøde mor Ane Margrethe. På den vis blev navneskikken på Amager holdt i hævd.

Også ved folketællingen i februar 1890 var Mellemevej 20 stadig familiens bopæl.

Da det næste barn, Jens Christian Harold Lyngsie, kom til verden i december 1890 og efterfølgende blev døbt april 1891, var adressen Tingvej 65

– også i Sundbyerne. Familien Lyngsie flyttede ind i Ole Bastiansens hus. Nielsine Olsen var datter af Ole Bastiansen.

FAGFORENINGSAKTIV

I biografien om Lyngsie pointeres det, at han var medlem i en af arbejdsmandsforeningerne og den socialdemokratiske vælgerforening for Christianshavn – ligesom han læste Socialdemokraten. Han var ved at blive fyret fra patronfabrikken i begyndelsen af 1880'erne, da han agiterede imod, at arbejderne skulle spare op til deres pension ud af den i forvejen lille løn. Der var også andre af den slags episoder. Lyngsie havde blandt andet agiteret for ændringer af sygekassen Den broderlige Arbejderklassens Hjelpeforening. En anden gang var han blevet valgt til dirigent for et møde.

Det blev den statslige arbejdsplads for meget. Lyngsie blev fyret med omgående virkning fredag den 5. september 1890. Hærens Laboratorium ønskede loyalitet over for Gud, Konge og Fædreland af de ansatte. Den mødeleder-

rolle Lyngsie også havde på et vælgermøde til Landstinget to dage forinden, kom til at koste ham levebrødet, men skabte muligheden for at kaste sig over organiseringen af arbejdsmændene.

Om det var fyringen og den manglende faste indtægt, der gjorde, at Lyngsie og hans familie flyttede ind i svigerfaderens hus på Tingvej 65, kan ikke vides med sikkerhed. Men det er en sandsynlig forklaring. Andre i en lignende situation ville hurtigt komme til at stå uden tag over hovedet, da de ringe lønninger som både arbejdsmænd og faglærte havde dengang, slet ikke muliggjorde opsparing til dårligere tider. Der var kun til dagen og vejen.

Det må være i den efterfølgende periode, hvor Lyngsie selv var beboer på Tingvej 65, at arbejdsmændenes fagforening i Kastrup fik adresse hos familien Lyngsie. Dengang det første forsøg på at skabe en fagforening for arbejdsmændene i Kastrup blev forsøgt. Af Socialdemokraten fremgår det, at Kastrup afdeling særligt var aktiv i perioden 1891

Ole Bastiansens husmandssted i Sundbyvester lå på Tingvej. I folketællingen fra 1885 kan det ses, at der på grunden er bygget endnu en ejendom – lidt større med 1. sal og kvist.

Familien Bardrum boede på Tingvej nr. 53, ikke langt fra hvor Lyngsies svigerforældre havde deres ejendom. Familien blev fotograferet i deres kolonihave, som også lå på Tingvej. Foto fra 1908-1909.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B8051

til 1893, hvorefter deres første fagforening visnede hen.

I sommeren 1892 boede M.C. Lyngsie ikke længere på Amager, men blev registreret i København på Gothersgade 135 hos en værtshusholder Olsen. På registerbladet står, at Lyngsies kone stadig opholdt sig på Amager. Senere flyttede

hun dog også med til hovedstaden. Da sønnen Marx Arnold Lyngsies dåb den 19. juni 1892 skulle afholdes, boede alle stadigvæk på Tingvej 65 jævnfør kirkebogen Sundby Kirke.

Dengang bestod Tingvej af en ret alsidig beboerskare. En del tjente til livet ved at sælge grøntsager. Flertallet var dog

Kastrup.

Offentligt Møde

Søndag den 12. ds., Eftmd. Kl. 4¹/₂, i Ka-
struplund.

**Hr. Forvalter F. Suurb og Hr. C. M.
Lyngsø** kommer til Stede som Talere.

Alle har Afgang uden Hensyn til poli-
tiske Ansættelser.

Obs. Medlemsmøde Kl. 3¹/₂.
Bestyrelsen
for
Socialdemokratisk Forening
i Kastrup.

M.C. Lyngsø blev fyret på grund af sin rolle som dirigent på et vælgermøde onsdag den 3. september 1890 i Sundbyerne. Derefter gik kampen rigtig i gang. Af annoncen fremgår, talte han ved et offentligt møde i Kastruplund.

Udklip af Social-Demokraten fra søndag den 12. oktober 1890.

arbejdere. Nogle af de ældre måtte ty til fattighjælp. I forhuset på Tingvej 65 boede en cigarmager, en arbejdsmand, to enker der solgte grønt, en tømmer, en fabriksarbejderske og en kvinde der arbejdede med syning. Det var beboerskaren i 1885. Sundbyvester

var altså langt fra at være en landsby, selvom Tårnby sognekommune havde status som et landområde.

Lyngsø og hans tilknytning til Tårnby Sogn gav et godt kendskab til arbejdsforholdene på Amager for de ufaglærte.

NIELSINE LYNGSIE

Det hører med til historien, at Lyngsies kone, Nielsine, var en vigtig hjælp i etableringen og senere også driften af Arbejdsmændenes fagforening. Hvordan hendes forældre har forholdt sig til sagen, vides ikke, men de husede datteren, hendes mand og hele børneflokken. Tidligere havde to andre døtre af Ole Bastiansen

opholdt sig hos på Tingvej 65, den ene mens hun var gift, den anden som enke. Begge med deres børn.

Nielsine Olsen blev født i 1865 af jordbruger Ole Bastiansen og Trine Svendsen. Da den næsten 15-årige Nielsine blev konfirmeret, boede familien på Tingvej 65 i Sundbyvester. Allerede i 1875 havde hendes

Mange fagpolitiske møder foregik før år 1900 typisk på kroer, bevertninger og lignende. Der var ikke andre steder, hvor forsamlingerne kunne afholdes. Virksomhederne ville ikke låne marketenderier eller frokoststuer ud til fagforeningsformål. Det betød, at enkelte deltagere nogle gange fik lidt for meget alkohol indenbords. Traktørstedet Kastruplund fotograferet i 1910. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8569

far overtaget ejendommen, og blev da beskrevet som murer. Ole Bastiansen – og senere hans enke – ejede huset indtil 1899. Huset lå på matr.nr. 51 ikke langt væk fra den gamle Stjerne Kro. Her slog Tingvej et knæk, før den blev rettet ud fra

at være sammenstykket af krogede gamle landsbyveje.

Det var ikke kun Kastrup afdeling, der hørte til på Tingvej.

Det gjorde også trykningen af hjemmelavede løbesedler, når der skulle indkaldes til møder.

Der var en del arbejdsmænd på Kastrup Glasværk, som efterhånden også blev organiseret i Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn. Foto-graferet omkring 1900-1905. Fotograf: Carl Flensburg. Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B4698

Den lokale Sundbyvester-pige lagde en anelig arbejdsmængde i fagforeningens opstart, blandt andet med den opgave.

Nielsine skrev også breve på sin mands vegne til medlemmer af fagforeningen, hun tog imod medlemmer i hjemmet, gjorde regnskab og alt andet arbejde på et fagforeningskontor. Særligt når Lyngsie var på agitationsrejser rundt i Danmark. Derudover havde hun sin familie at sørge for. I Lyngsies breve, der er bevaret, kan det læses, hvilken betydelig sparingspartner Nielsine var for ham. Det fremgår af biografien om Lyngsie forfattet af Oluf Bertolt.

KASTRUP OG OMEGN

Kastrup, Sundbyøster og Sundbyvester var alle tidlige landsbyer, der oplevede en kraftig forøgelse af industrien og antallet af fabrikker. Området var en magnet for ufaglærte arbejdere.

Efterhånden opstod der fagforeninger for diverse brancher – ikke kun for de faglærte, men også for de ufaglærte

arbejdsmænd. Særligt opstod der organisering i København og andre store byer. Oplandet omkring hovedstaden var også udsat for arbejdsforhold, som ledte til etablering af fagforbund. Der var færre restriktioner på landet i forhold til København – i forhold til opførelsen af fabrikker, omkring fabrikslovene og børnearbejde, hvilket øgede antallet af farlige og lugtende virksomheder rundt om hovedstaden – og særligt på Amager. I Kastrup blev kampen startet ved at sætte kræfterne ind ved fabrikken med de hårdeste arbejdsforhold af dem alle.

FØRSTE FORSØG

Gødningsfabrikkens lockout i juni 1891 hjalp arbejdsmændene til at slutte sig sammen. Det var næppe det, fabriksejerne havde forestillet sig, da de udelukkede de ansatte fra at møde på arbejde. Fagforeningen fik dengang adresse hos Lyngsie, som på det tidspunkt boede på Tingvej. Lyngsie var allerede sortlistet af arbejdsgiverne i 1890, så der kunne ikke ske noget yderligere ved at være kontaktperson for Kastrup afdeling.

Desuden var Lyngsie blevet valgt til formand for de københavnske arbejdsmænd i april 1891. Dengang var der ikke et fælles forbund for samtlige arbejdsmænd i Danmark – det skete først i 1897. Fagforeningerne var desuden opdelt efter brancher.

Havnearbejderne havde eksempelvis deres egen fagforening. De ufaglærte kvinderne var heller ikke med endnu – det skete først langt senere med oprettelsen af 3F i 2005.

Lyngsies strategi var at tage en arbejdsplads ad gangen – dermed også organisere arbejdsmændene branchevis. Det ville være umuligt at vinde det hele på én gang. Måske var det, hvad Lyngsie mente, når han sagde, at Kastrup var en god arbejdsmark for det fagpolitiske arbejde. Dengang der skete en organisering af gødningsfabrikkens arbejdsmænd.

Arbejdsmændene på gødningsfabrikken var meget specialiserede, og de var svære at erstatte

Arbejdet med at laste og læsse fra Syrebroen udførtes af arbejdsmænd. Et særligt spor til vognene gik ud på broen helt til ud til skibene. Hesten trak vognen. På billedet fra 1910 ses Henrik Madsen, som formentlig førte hesten. Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B4137

med skruebrækkere, derfor viste det sig, at det var nemmere at forhandle med virksomheden om forbedringer.

SVOVLSYRE OG GØDNING

Samtidigt med at arbejderne organiserede sig i 1891, skete der også en omorganisering af de omtalte fabrikker. Dansk Svovlsyre- og Superphosphat-

fabrik blev til et aktieselskab, og gødningsfabrikkerne var i gang med at slå sig sammen til en stor virksomhed. De forsøgte at få monopol på gødning, hvilket var dårligt nyt prismæssigt for de landbrugere, der skulle bruge det til markerne, og ilde for arbejderne, der ellers kunne flytte mellem de konkurrerende fabrikker. På Amager var der to foretagende: Fredens Mølle på Ama-

Tipvogne på A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosfabrik i 1905. Tre arbejdsmænd skovler tipvognen fuld, derefter køres vognen væk på sporet og en ny tom vogn køres ind til påfyldning.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1865

gerbro og fabrikken i Kastrup.

Allerede i 1874 havde Carl Alberti, bror til den senere fængslede justitsminister Peter Alberti, anlagt

fabrikker med produktion af svovlsyre, alun og fosfat i Kastrup. Igennem årene blev der produceret flere forskellige kemiske produkter i de forskellige virksomheder. I industriens begyndelse var det et særligt hårdt og farligt arbejde, hvor arbejdsmænd var den største arbejdsgruppe.

J.P.C. JØRGENSEN – FØRSTE FORMAND

Den første længere siddende formand for arbejdsmændenes fagforening i Kastrup var Jens Peter Christian Jørgensen. Han blev født i 1865 i Krestrup i Randers Amt. Han tog som så mange andre til hovedstaden for at prøve at få arbejde. Han var blevet tjenestekarl hos en københavnsk familie ved folketællingen 1885. Allerede året efter havde han taget ophold i Tårnby sogn. Han blev gift med Trine Larsen i 1888, hun blev jordemoder i

Kastrup. På det tidspunkt arbejdede han på Kastrup Glasværk, og alle forloverne var glasmagere. I folketællingen fra 1906 omtaler han sig selv som forretningsfører. Fem år senere stod han ikke længere med den titel, men som skolebetjent på Kastrup Skole på Kastrupvej. Her boede han med sine familie.

Jørgensen skrev i Amager Bladet den 29. oktober 1912 om en arbejdskonflikts afslutning. Han var altså kommunalt ansat på Kastrup Skole, mens han agiterede og iværksatte strejke på fabrikken på Syrefabriksvej. Noget var forandret, siden dengang Lyngsie og andre arbejdere blev sortlistet, når de nu brugte deres rettigheder fra Grundloven til forsamlings- og ytringsfrihed.

Chr. Jørgensen, som han kaldte sig, blev endog stemt ind i Tårnby Sogneråd fra 1904 til 1909. Han blev valgt ind i sognerådet igen for perioden 1917 til 1921, hvor han var næstformand. Desuden havde han formandsposten i forsørgelsesudvalget og byggeudvalget. Det sidstnævnte udvalg iværk-

Otto Rosenkilde blev født i Danzig, dengang det hørte til Preussen. Hans erhvervskarriere foregik på Syrefabrikken, efter han kom til Kastrup i 1884. Hans titel var fuldmægtig i folketællingen 1901, men avanceret til fabriksinspektør i 1906. Han døde på arbejdet i 1916 – kun 48 år gammel. Han blev i øvrigt gift med en Kastrup-pige, Else – datter af gårdejer Christen Nielsen. Rosenkilde sidder som nr. 4 fra venstre. Det er muligvis Christian Hansen Vestergaard, der er nr. 4 fra højre i første række af de stående.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B9323

satte boligbyggeriet på Søvang Allé – ofte kaldet den nye og gamle kommune.

Han forblev formand og dermed forretningsfører for arbejdsmændene i Kastrup afdeling ind til 1919. Han prøvede i mange år inden da at slippe af

med den ulønnede post – uden held. På det tidspunkt boede han på Nordmarksvej i ejendommen Tilfredshed.

Efterfølgende i 1921 kom han til at bo en toværelseslejlighed i Søvang Allé 23 – det kommunale byggeri. Han blev ar-

Ballonflasker med kurve til de farlige stoffer fra A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosfabrik i 1905. Det var et farligt og hårdt arbejde, som arbejdsmændene udførte.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B1505

bejdsformand for de kommunalt ansatte arbejdsmænd i en periode, hvilket i 1921 betød en del kontroverser med fagforeningen.

På mange måder var J.P.C. Jørgensen et billede på, hvorfor det i starten havde været svært at samle arbejdsmændene i en fagforening. Der kom hele tiden ny arbejdskraft fra landområderne, der var sultne

efter et arbejde i byerne og måske fandt de sig i en dårligere løn og ringere vilkår.

På Amager var der tillige også en betydelig indvandring fra Sverige, der kunne løntrykke, hvis ikke man stod sammen i en fagforening om rimelige løn- og arbejdsforhold.

Ikke desto mindre blev Jørgensen fra Randers alligevel en væsentlig del af arbejderbevægelsen.

CHRISTIAN NIELSEN – ÆRESMEDLEM

Ifølge protokollen fra Arbejds-mændene i Kastrup & Omegn skulle der være faner til stede ved æresmedlem Jens Christian Niensens begravelse den 3. august 1913. Han blev 83 år gammel. Præcis hvad han havde betydet for fagforeningen, er ikke umiddelbart klart. Men Christian Nielsen var så betydningsfuld for fagforeningen, at hans begravelse var vigtigere end, at fanen kom med til kongressen for Dansk Arbejdsmands Forbund. Det kan ses i forhandlingsprotokollen fra 1913 til 1922.

I kirkebogen står Christian som fyrbøder, gift med Cecelie Larsen på 40 år, og i 1876 får de en søn. Familien bor i Sundbyøster. I folketællingen fra 1890 var det den senere fabriksinspektør på Svovlsyrefabrikken Otto Rosenkilde, der noterede, hvem der boede i

området ved Syrefabriksvej og starten af Kastrupvej. En stor del af arbejderne i området var ansatte på Gødningfabrikken. Dog ikke Christian Nielsen, der stod som arbejdsmand på Kastrup Glasværk. I protokollen over de ansatte på glasværket er der flere med navnet ”Chr. Nielsen” uden andre oplysninger end navnet, så det kan desværre ikke ses, hvornår han arbejdede dér. Datoerne kunne måske ellers afsløre, om han havde været med i en af strejkerne.

GØDNINGS- FABRIKKEN

I august 1912 var der konflikt på svovlsyre- og gødningfabrikken. Kravene var mere i løn, otte timers arbejdsdag og forbedringer af det sundhedsfarlige arbejde. Det blev til lidt mere i timen, mens den kortere arbejdsdag lod vente på sig, men forsøget

Foto på næste side.

Arbejdsstyrken på Kastrup Svovlsyrefabrik fotograferet omkring 1891-1892. Alle med skovle, hakker og den slags var arbejdsmænd. Håndværkerne havde deres værktøj med. Desværre er ingen af arbejderne navngivet.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B6979

på at mindske sygeligheden gik bedre. Tårnbys Sogneråd havde også interesse i de forbedringer, da det ellers betød højere udgifter til de syge, tilskadekomne og i værste fald døde. Det skulle kommunkassen nemlig betale for.

I 1913 var der endnu en uoverensstemmelse med fabrikken på Syrefabriksvej, idet selskabet ikke havde ført forhandlinger med fagforeningen, men blot tilbudt en ansat et lavt tillæg, hvortil han takkede nej, og derefter blev fyret.

Gennem forhandlingsprotokollen kan organisationsarbejdet hos Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn følges meget tæt. Desuden belyser protokollerne virksomhedernes udvikling og arbejdsmændenes arbejdsforhold.

CHR. VESTERGAARD

En hel slægt er slynget ind i Syrefabrikkens historie og til dels også i arbejdsmændenes fagforeningshistorie. Christian Hansen Vestergaard var søn af arbejdsmand Nikolaj Hansen Vestergaard, som arbejdede på Syrefabrikken i 1890. Christian blev født i 1876, han og hans 14 årig yngre bror Ole kom begge til at arbejde på Syrefabrikken. Christians datter Nikoline kom til at bo i Syrefabrikkens arbejderboliger med sin mand. Han var tillige ansat på Syrefabrikken.

Ved Arbejdsmændenes 50 års jubilæum blev Christian Hansen Vestergaard sammen med tre andre inviteret som de overlevende stiftende medlemmer. Da forhandlingsprotokollerne mangler fra før 1913, kan detaljerne ikke beskrives, men det vides, at han var kasserer i fagforeningen fra 1907 til en-

Christian Hansen Vestergaard var medstiftet af Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn. Senere blev han kasserer fra 1907 til omtrent 1910. Chr. Vestergaard sad i Tårnby Sogneråd i perioden 1909 til 1913. Han var arbejdsmand ved Syrefabrikken. Formentlig fotograferet i anledning af hans 70 års fødselsdag i 1946.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B9327

Syrefabrikkens arbejderboliger i starten af 1960'erne. Nikoline Marie Vestergaard boede i en af fabrikkens lejligheder på Syrefabriksvej. Det er formentlig børn eller børnebørn af beboerne i ejendommen.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarxiv, B9368

gang efter 1910. I sognerådet sad han i udvalget for skolevæsenet, da han var valgt ind for perioden 1909-1913.

Familien har åbenbart haft flair for tal, for hans bror, Ole Hansen Westergaard, blev til-

lige valgt til kritisk revisor for arbejdsmændenes fagforening på generalforsamlingen 1917-1919 og igen i 1921.

Vestergaard var tillidsmand på Gødningsfabrikken i 1919. Det er uklart, hvilken Vester-

gaard, der her er tale om. Da den 45-årige Chr. Vestergaard var arbejdsformand i 1921 ved sin søns konfirmation, er det nok mere sandsynligt, at det var den yngre bror, Ole Vestergaard, der blev tillidsrepræsentant. De to poster var og er ikke lette at kombinere.

Chr. Vestergaard var stadigvæk med til generalforsamlingerne hos arbejdsmændene i Kastrop. Han blev opstillet som

delegeret ved arbejdsmændenes kongres i 1919, men han afslog valget. I stedet for ham blev det formanden Chr. Jørgensen, som blev sendt afsted sammen med næstformanden Krøier. Sidstnævnte blev indvalgt i bestyrelsen i 1917. Krøier førte protokollen fra 1918 til sidste side i protokollen fra 1922. Han var i øvrigt søn af Kristian Nielsen Krøier, som var forlover ved Christian Hansen Vestergaards vielse.

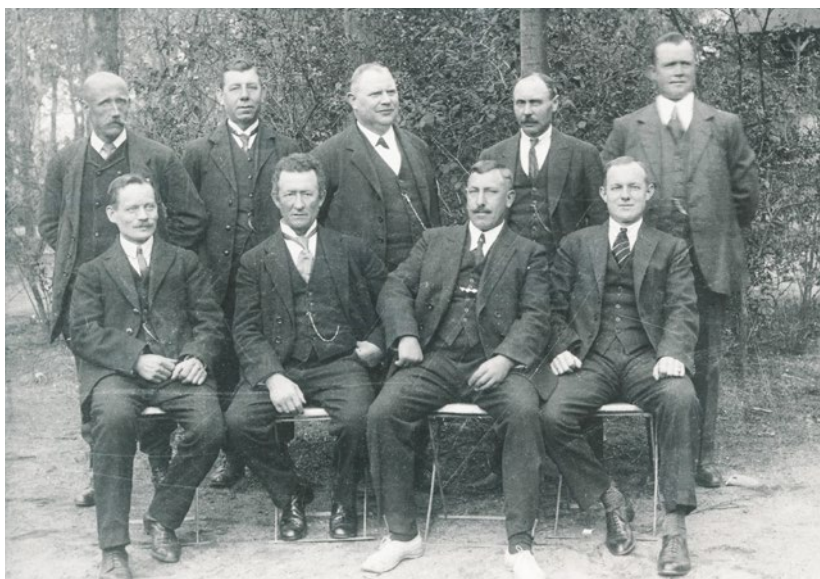
Arbejdsmand Martin Johansen sad i sognerådet og senere i kommunalbestyrelsen. Han er nummer fire i højre side – siddende under maleriet af sognerådsformand - senere borgmester Richardt Jacobsen. Fotograferet i 1959. Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B1905

DET POLITISKE OMRÅDE

Arbejdsmændene prioriterede at få én fra egne rækker ind i Tårnby Sogneråd. Ofte var det mænd fra fagforeningens bestyrelse.

Chr. Jørgensen sad fra 1904 til 1909. Christian Hansen Vestergård var i sognerådet i næste periode fra 1909 til 1913. Arbejdsmand Søren Nielsen

fra Kastruplundgade 23 var en del af sognerådet fra 1913 til 1917. Chr. Jørgensen sad igen fra 1917 til 1921. Johannes P. Schack var sognerådsmedlem fra 1921 til 1924. Martin Johansen var samtidigt med sin formandspost hos arbejdsmændene i Kastrup også med i sognerådet. Senere også da det blev til en kommunalbestyrelse. I alt sad han fra 1950 til 1966.

Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn fotograferet omkring 1920. I midten ses Richardt Ludwig, som blev formand fra 1921 til 1938. Siddende yderst til venstre er Niels Andersen og til højre Niels Peter Helmersen. Efter al sandsynlighed er Søren Nielsen også med på billedet, det vides bare ikke, hvem det er. Han var valgt til formand fra 1919 til 1921. Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B9326

For at sidde på den tillidspost fik personen et mindre honorar af fagforeningen. Det blev bevilliget, da Søren Nielsen tiltrådte i sognerådet. Han fik 25 kr. halvårligt som sognerådsmedlem.

Fra 1933 blev næstformanden, Richardt Jacobsen, fra Arbejdsmændenes Forbund i Kastrup valgt ind i Tårnby Sogneråd. Allerede to år efter blev han sognerådsformand. Fra 1952 blev han borgmester, da Tårnby skiftede status, og blev på posten til sin død i 1958. Han var kommet til Amager som gartnerimedhjælper. Han arbejdede for at organisere medhjælperne på gartnerierne, men blev selv sortlistet og udelukket fra gartnerierne. Derfor søgte han arbejde på Svovlsyre-fabrikken og kom ind i arbejdsmandenes fagforening. Richardt Jacobsen blev valgt til den ultimative post på det politiske niveau i kommunen, og borgmesterposten blev udfyldt af en arbejdsmand.

DET FØRSTE JUBILÆUM

I 1921 havde Arbejdsmændenes Forbund Kastrup & Om-

egn 25 års jubilæum. Prisen på hver kuvert var 15 kr. Fagforeningens stiftere, der stadigvæk levede, skulle inviteres, men ikke betale. Der var henstand med betalingen for de gifte arbejdsløse og dem, fagforeningen vurderede helt sikkert ville betale senere. Ellers noteredes det kun, at der var balance i udgifter og indtægter ved jubilæumsfesten.

Ved arrangementet i 1917 var der blevet samlet ind til en fane, som blev indviet til det års stiftelsesfest.

Ifølge protokollen fra 1913 til 1922 havde der troligt hvert år været en stiftelsesfest – bortset fra én enkelt gang i 1920. Det var i forbindelse med den store pandemi – den spanske syge. Syv medlemmer var blevet ofre for den smitsomme virus ugen før arrangementet. Smittetallet fik bestyrelsen til at handle. Først blev festen udskudt – siden helt aflyst.

SKIFTENDE ARBEJDSPLADSER

I ansættelsesprotokollerne fra Dansk Svovlsyre- og Superp-

hosfabrik for tiden 1922 til 1939 kan det ses, at arbejdsmændene dér kom fra mange andre arbejdspladser – primært fra forskellige fabrikker, især konserverfabrikken Dansk Præserveringsfabrik AMA i Tømmerup, Kastrup Maskinfabrik, Kastrup Glasværk og kalkværket. Der var også en del beskæftiget ved gravearbejde i lergrave, tørvegrave eller ved byggeri.

Det var hårdt arbejde, så enkelte af de ansatte holdt kun én dag eller én uge. Normen var, at det var midlertidigt – måske et par måneder eller et halvt år.

I fabrikkens protokoller kan det ses hvilken arbejdsplads de ansatte tidligere havde haft. Blandt de ansatte var der folk, der havde sejlet eller haft en anden forbindelse til skibsfart. Enkelte fiskere brugte de hårdeste vintermåneder på fabrikken.

Også en del arbejdede med jorden – i landbruget og på gartnerierne. Det ses allerede i folketællingerne for 1911 og 1916 i Ullerup, hvor der samtidigt var både tjenestefolk

boende på gården og arbejdsmænd boende et andet sted end på gården eller gartneriet. Tjenestefolkene var underlagt tyendeloven indtil 1921, hvorefter arbejdsmændene var daglejere og i princippet kunne organisere sig i fagforeningen, men var man eneste ansat på gården, var det ikke så let at gå imod sin arbejdsgiver.

Med det som baggrund for at skabe en fælles fagforening for de ufaglærte, kan det bedre forstås, hvilken bedrift det var at organisere den ufaglærte arbejdskraft og skabe en succesfuld fagforening.

KØBENHAVNS MARGARINEFABRIK

Fagforeningens forhandlingsprotokol viser de goder, arbejderne efterhånden fik forhandlet sig til ved at organisere sig. På margarinefabrikken ville ejeren ikke give arbejderne mere end tre dages sommerferie i 1916. Formanden for Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn, Chr. Jørgensen, anbefalede den forhandlede overenskomst, og den blev enstemmigt vedtaget.

Kalksandstensfabrikken i Kastrup Havn med ledelse og arbejdere omkring 1925. Blandt arbejdsmændene var fiskerne: Ole Larsen, Laurits Larsen og Jacob Larsen. Når der var pause i fiskeriet, arbejdede de på fabrikkerne i Kastrup. I 1913 kom det til strejkevarsler for at få forbedret priskuranten. Lyngsie havde været med til lokalmødet med arbejderne. Det var forbundsformanden for Kastrup, Chr. Jørgensen, der var med til at få sagen i orden. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B2813

De tre feriedage blev sikret. Den 8. marts 1919 blev der holdt bestyrelsesmøde i fagforeningen i Kastrup. Det blev bekendtgjort, at der var indgået overenskomst med margarinefabrikken. Ugelønnen blev på 55 kr. for en arbejdsuge på 51 timer – tillige kunne arbejderne købe margarine til fremstillingsprisen. Den frynsegode kan måske synes lidt komisk i dag, men

dengang var margarine næsten en livsnødvendighed. Der var sjældent råd til smør eller fedt på en arbejdsmands brød, så margarinen fik pengene til at strække. M.C. Lyngsie forsøgte sig med en kooperativ virksomhed med produktion af margarine, da fællesforbundet for alle arbejdsmænd, D.A.F., var i konflikt med margarinefabrikanten Otto Mønsted. Det lykkedes dog ikke for Lyngsie

Strejkende i Kastrup i 1929 foran Arbejdsmændenes kontor i Kastruplundgade. I sommeren 1921 havde fagforeningen overtaget endnu et værelse til kontor. Det kan læses i forhandlingsprotokollen.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B443

at etablere en levedygtig arbejder-ejet margarinefabrik. Det lykkedes derimod i høj grad med mejeriet Enigheden.

SØREN NIELSEN

Chr. Jørgensen havde udført et enormt arbejde som formand ved siden af sit almindelige job. Det var kun et symbolsk beløb, som nogle af de arbejdstunge tillidsposter gav som eksempelvis formandens. I 1916 stillede Søren Nielsen forslag om en

lønforhøjelse til Jørgensen for sit ekstraarbejde på grund af de dyrtidstillæg 1. Verdenskrig nødvendiggjorde. Det blev i første omgang afvist af formanden selv på grund af tidernes ugunst som følge af krigen, men vedtaget alligevel af generalforsamlingen. Formanden og kassereren fik 50 kr. mere om året. Ved samme generalforsamling blev Søren Nielsen valgt til 2. suppleant i bestyrelsen.

I 1919 blev lønnen til formanden sat op med 100%. Chr. Jør-

Carls Minde på Saltværksvej fra dengang hvor det udelukkende var til beboelse. Her fotograferet i 1904 med beboerne udenfor. Igennem tiden havde der boet mange arbejdsmænd på matriklen.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B9197

gensen og Søren Nielsen blev begge foreslået som formand, hvorefter Chr. Jørgensen trak sig. Der opstod et vældigt kaos, som der står i referatet og mødet sluttede først kl. 23.

Den første fuldtidsansatte formand, der var egentlig lønnet, blev altså Søren Nielsen. De 20 år, hvor Chr. Jørgensen havde haft posten, havde det ikke forholdt sig sådan. Faktisk kan det siges, at lønnen blev grun-

den til, at Jørgensen endelig kunne trække sig tilbage, idet der kom en modkandidat.

På en ekstraordinær generalforsamling i september 1919 blev det vedtaget, at lønnen skulle sættes til 4.000 kr. årligt – det omfattede også arbejdet med arbejdsløhedskassen. På DAF's kongres var der netop givet mulighed for, at arbejdet med kontrol af indbetaling af kontingent og udbetaling af arbejdsløhedspenge kunne lønnes.

I øvrigt blev kassererposten sat til 150 kr. årligt og sekretæren 100 kr. årligt i et dyrtidstil-læg. Det fremgår ikke, hvilket beløb de allerede modtog.

Ifølge protokollen fra den 25. juli 1920 fik Søren Nielsen lønforhøjelse til 100 kr. om ugen. Ved folketællingen i februar 1921 beskrev Søren Nielsen sig som forretningsfører af Arbejdsmændenes Forbund Kastrup & Omegn.

Den 13. november samme år blev han væltet. Det viste sig, at han havde udbetalt penge til sig selv fra arbejdsløsheds-kassen. På et bestyrelsesmøde i oktober blev han konfronteret med sine handlinger. Bestyrelsen handlede resolut og afsatte Søren Nielsen.

Hovedforbundet var med til at udarbejde et gældsbevis på det han havde taget, og han blev sat til at betale beløbet tilbage.

Kommunalbestyrelsen fra 1966 kort før Martin Johansen trak sig tilbage. Han sidder mellem de to kvindelige kommunalbestyrelsesmedlemmer.
Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B1884

LUDWIG OG JOHANSEN

Efter en meget turbulent tid i Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn blev Richardt Ludwig valgt til formand på den ekstraordinære generalforsamling i 1921. Han havde været aktiv medlem i hvert tilfælde fra 1913 blandt andet som dirigent, og han havde siddet i bestyrelsen, mens Søren Nielsen var formand. I vejviseren af 1915-1916 boede Ludwig i glasmagerrækkerne, hans erhverv var smelter.

I 1930 flyttede han med sin familie ind i fagforeningens nyerhvervede hus på Saltværksvej. Han havde posten indtil 1938. I gengivelsen i Social-Demokraten af præstens tale ved hans begravelse samme år, blev han beskrevet som en mand med en stærk retfærdighedssans og med en menneskelig forståelse.

Derefter blev Martin Johansen valgt til formand for fagforeningen, en post han bestred indtil 1964. Egentligt hed han Carl Martin Johansen og var født i Sundby i 1895, da området stadigvæk hørte til Tårnby

sognekommune. I hans familie havde de været arbejdsmænd i generationer. Imellem 1901 og 1906 flyttede familien til Kastrup, ganske tæt på Syrefabrikken. Da Martins bror blev konfirmeret i 1910 boede familien i Tårnby Villaby på Th. Jensens Allé 23. I 1914 var adressen Kastruplundgade 11, da søsteren havde konfirmation. I folketællingen 1916 er familien tilbage på Syrefabrikken.

I folketællingen 1940 boede Martin Johansen med sin familie på Saltværksvej 68 i stueetagen, mens enken til Richardt Ludwig endnu boede på 1. salen under taget. Desuden holdt Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn til i ejendommen.

CARLS MINDE

I vejviseren fra 1918 står Arbejdsmændenes Forbunds-kontor med adressen Kastruplundgade 11, hvor de var lejere. Fagforeningen fik en telefon og et ur på kontoret i 1916 med opbakning fra generalforsamlingen. Den slags udgifter blev der stillet forslag om, før det blev indkøbt. Det vides ikke præcis, hvornår fagforenings-

Indvielse af Arbejdsmændenes Hus på Saltværksvej 68 efter ombygningen af Carls Minde i 1949. Under loftet i den store fest- og mødesal er malet årstallene 1896 og 1949 samt et logo - formentlig for Dansk Arbejdsmænds Forbund, kaldet D.A.F. Tre år tidligere havde fagforeningen i Kastrup haft 50 år jubilæum. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B2669

kontoret fik adresse her, men de forblev lejere her indtil 1930, hvor de købte deres egen bygning på Saltværksvej.

Selve grunden har en interessant historie. I 1834 boede inderste og daglejer Conrad Vestergaard sammen med sin kone, Marie Larsen, hos hendes far, der var husmand. En inderste eller insidder var en lejer, som ikke var tjenestefolk

på det sted, de boede. I 1853 døde han af kolera, så Marie Larsen giftede sig igen med Carl Nielsen. Da Marie døde, giftede Carl sig på ny med enken Karen Marie Olsen. I folketællingen 1890 kaldes huset Carls Minde.

Nikolaj Hansen Vestergaards søn, Christian, var kasserer i Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn. Chri-

Carls Minde på Saltværksvej matrikel nr. 23c af Kastrup. Huset var ejet af arbejdsmand Harald Olsen, indtil det blev solgt til arbejdsmændenes fagforening i 1930. I 1949 blev huset ombygget med en ekstra etage og et baghus. Fotograferet i 1930.

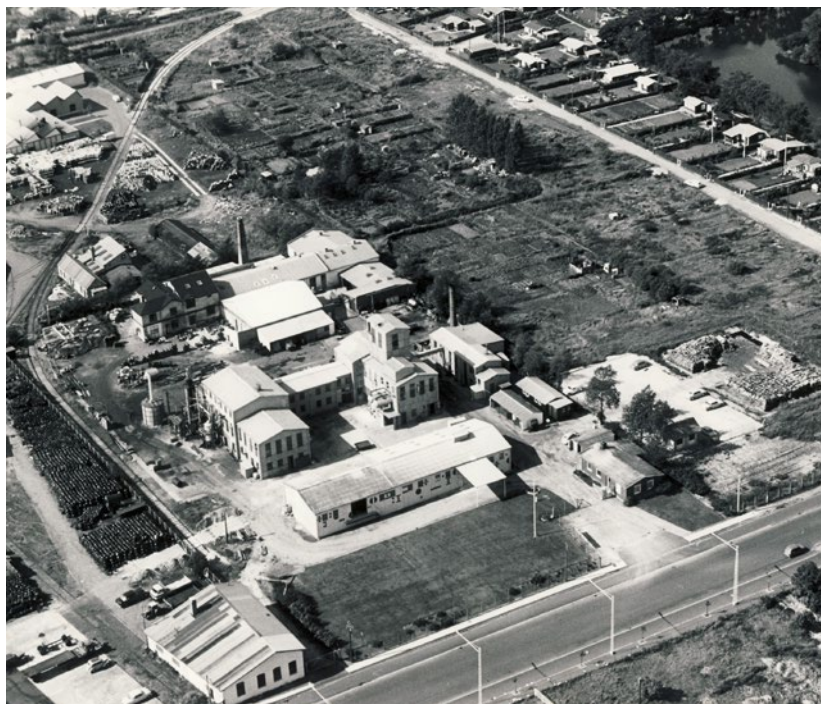
Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B1889

stian Hansen Vestergaard fik sin gang fra 1930 i arbejdsmændenes eget hus, som før havde været stedet, hvor hans slægt havde slået sig ned.

I 1918 var huset og matrikel 23c af Kastrup ejet af Harald Olsen – formentlig en søn af Karen Maries første ægteskab. Han boede selv i ejendommen, som var vurderet til 10.000 kr. i ejendomsskyld. Alt det kan

ses i Vejviseren fra 1918. Huset blev erhvervet af fagforeningen i 1930, og husede også formanden for fagforeningen.

Ejendommen blev udvidet markant i 1949. Medlemstallet steg, og opgaverne fordrede mere plads til administration og møder. Til slut blev det gamle hus alt for lille, så måtte der rejses et helt nyt hus, som betjener medlemmerne i dag.

Kemisk Fabrik ved Amager Strandvej på grænsen til Københavns Kommune. Området bød engang på adskillige job til arbejdsmænd. Nu ligger grundene hen på grund af den forurening, virksomhederne i over 100 år har udsat arealet for. I baggrunden ses Hedegaardsvej med kolonihaverne ud til Kastrup Fort. Fotograferet i 1960. Fotograf: Aerodan Luftfoto
Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1980

FLYVEPLADSEN

Allerede i marts 1921, da Kastrup Lufthavn var ved at blive anlagt, var der arbejdsmænd beskæftiget med flyvepladsen. Der blev agiteret for at få arbejdsmændene ind i Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn, ligesom

det blev forsøgt at presse arbejdsgiverne til kun at ansætte de organiserede til anlægsarbejdet med lufthavnen.

Senere skulle lufthavnen som arbejdsplads vokse kraftigt. Rigtigt mange af 3F's medlemmer hører i dag til den branche.

Generalforsamlinger og Møder

Lørdag den 27. Juni.

- Nr. 8 $\frac{1}{2}$** : De tvindelige Bøveres Fagforening, Generalforsamling, Nørmergade 22, 2den Sal i Eidehuset.
- Nr. 8**: Farveriarbejder-Foreningen, Generalforsamling paa Sommerlyst.
- Nr. 9**: Kustenes Fælles-Fagforening af 1890, Generalforsamling, Nørmergade 22, Festsalen.
- Nr. 8 $\frac{1}{2}$** : Væs- og Vandarbejdernes Fagforening, Reblemssønde, Sotersgade 155, Kæld.
- Nr. 8**: Kobbersmederes Fagforening, Generalforsamling, Udelgade 27.
- Nr. 8 $\frac{1}{2}$** : Arbejdsmændenes Forbund, offentligt Møde paa Ny Ravnøborg.
- Nr. 8**: Arbejdsmændenes Forbund for **Kastrup og Omegn**, Generalforsamling, **Kastrup Kro**.

Announce i Social-Demokraten for generalforsamling for Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn den 27. juni 1891 på Kastrup Kro. Forløberen var første skridt til fagforeningen, 3F, der nu har virket i 125 år. Udklip af Social-Demokraten, juni 1891

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

Du kan henvende dig til arkivet i bibliotekets åbningstid. Se åbningstiderne for biblioteket på www.taarnbybib.dk

En del materiale kan du finde i TÅRNBY-RUMMET på Tårnby Hovedbibliotek, Kamillevej 10

De lokalhistoriske fotografier fra Tårnby kan du se på www.arkiv.dk

MIDT PÅ AMAGER og KASTRUP GLAS på Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399
Se åbningstider på www.kastrupgaardsamlingen.dk

UDSTILLINGSCENTRET VED DIGET er åbnet med helt nye udstillinger på gården Ved Diget 26

Her kan du se lokalhistoriske udstillinger om Tårnby Kommune

Martin Johansen skovlede som murerarbejdsmand ved byggeriet af boligerne på Rich. Granholms Allé, John Ekmans Allé og Jeff Hammelevs Allé. Han blev formand for Arbejdsmændenes Forbund for Kastrup & Omegn fra 1938 til 1964 og sad i Tårnby Sogneråd fra 1950 til 1966. Fotograferet i 1936. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B9380

Vil du være med til at skrive Tårnbys historie?

Har du lyst til at fortælle din historie om dit arbejdsliv? Så må du meget gerne fortælle om dine oplevelser til arkivet. Det kan også være, du har været aktiv en fagforening. Arkivet er meget interesseret i din fortælling.

Du kan også fortælle, hvad du ved om de billeder, der er i dette Glemmer Du. Skriv til arkivet på bibliotek@taarnby.dk og fortæl din egen historie.